

CELOSTNO RAZVIJANJE GLASBENIH SPOSOBNOSTI / Aleša Zrimšek / OŠ Škofja Loka Σ mesto

Glasbene sposobnosti – predvsem ritmični in melodični posluš z učenci prvega razreda osnovne šole razvijamo celostno. Za osnovo smo vzeli otroško pesem Janeza Bitenca Rdeča žoga in ob njej odkrivali ritem, melodijo ter na načine, ki so otrokom blizu, krepili glasbene sposobnosti ter jih povezovali z nekaterimi drugimi vsebinami pouka.

Uvod

Deset let delam kot vzgojiteljica, sprva sem bila v vrtcu, sedaj pa sem sedem let zaposlena kot vzgojiteljica v prvem razredu osnovne šole. V vsem tem času sem skušala pri otrocih vzbuditi veselje do okolice, sprejemanje zunanjih vplivov s pozitivnim pogledom na življenje ter spodbuditi čim naravnejše izražanje njihovih čustev. Prav gotovo mi je pri tem v veliki meri pomagala prav glasba z vsemi svojimi pozitivnimi učinki.

Opisati nameravam en del našega pouka, ki ga ne morem natančno časovno opredeliti in ga tudi ne povsem postaviti le v ure glasbene vzgoje, saj poteka skozi celo leto in se povezuje z drugimi predmeti, cilje pa poskušam tudi čim bolj življenjsko vključiti v šolski dan prvošolčka. Sledenje učnemu načrtu za prvi razred in tudi nadgrajevanje le-tega glede na sposobnosti in želje učencev poskušam otrokom podati na čim bolj nevsiljiv način, ki bo v njih vzbujal veselje in pozitivna čustva do glasbe, tudi za kasnejša obdobja. Ob pesmi Janeza Bitenca Rdeča žoga se mi je porodila zamisel, da bi ob tej ritmično in melodično zelo primerni pesmi za starost »mojih« učencev lahko počeli še marsikaj drugega. Tako sem ideje začela vključevati v glasbeni pouk, prav gotovo pa je to, kar nameravam opisati le del vseh dejavnosti, ki bi jih lahko ali jih še bom vključila v sam pouk.

Predstavitev in učenje pesmi

V učilnici v jutranjem krogu se nam pridruži rdeča žoga. Pogovarjamo se o njej. Kakšna je? Kakšne barve, oblike? Kakšna je na otip, čemu je podobna? Nato jim zapojem pesem o rdeči žogi in jo hkrati ritmično odbijam od tal. Nato se pesem naučimo po metodi odmeva. (zelo uspešno mi rdeča žoga pomaga, kadar je potrebna umiritev v razredu. Rdečo žogo dvignem, ko jo otroci zagledajo, se njihova pozornost usmeri na žogo in začnejo s petjem)

Razvijanje ritmičnega posluha

Besedilo po verzih ponavljajo za mano. Pri tem pazimo na izgovarjavo. Ritmični poudarki so zelo močni.

R dE ča ŽO ga HO pla HOP

v LU žo JE sko ČI LA...

Lastna glasbila 1: Stojimo v krogu in ob izgovarjavi besedila ritmično ploskamo:

RDEČA ŽOGA HOPLA-HOP

• • • •

V LUŽO JE SKOČILA,

• • • •

RDEČA ŽOGA HOPLA-HOP

• • • •

V LUŽI SE UMILA.

• • • •

POTLEJ JE NA SONCE ŠLA

• • • •

IN SE POSUŠILA.

• • • •

SPET KOT NOVA JE BILA

• • • •

MOJA RDEČA ŽOGICA.

• • • •

Lastna glasbila 2: Sedemo na tla (še vedno smo v krogu), tako da roke počivajo na naših stegnih. Na ena udarimo na stegna, na dve zaploskamo. Ponavljamo nekaj časa, tako

da smo usklajeni. Nato dodamo besedilo. (● - udarec na nogo; ○ - plosk)

Rdeča žoga hopla-hop

● ○ ● ○

V lužo je skočila

● ○ ● ○

Lastna glasbila 3: Sedimo na tleh, roke počivajo na stegnih. Na ena udarimo na svoje noge, na dve na levo nogo desnega soseda (orientacija v prostoru – MAT). Nekaj časa vadimo na ena, dve, nato vključimo besedilo pesmi. Po istem vzorcu lahko uporabimo druga lastna glasbila:

- ▶ Noga + plosk
- ▶ Zadnjica + plosk
- ▶ Plosk + plosk s sosedom...

Orffova glasbila: Razdelitev v skupine: ena skupina otrok si izbere ritmična glasbila (tolkalo, strgalo, palčke, leseni blok, ropotulja,...) – oni so naš orkester. Najprej ob besedilu in potem ob zapeti pesmi zaigrajo na glasbila. Spremljavo izvaja včasih več učencev hkrati, včasih le eden (ocenjevanje cilja ritmične spremljave). Orffova glasbila otroci poznajo večinoma že iz vrtca, drugače pa jih veliko

vključujemo v glasbeni pouk, tako da so pred tovrstnim igranjem že precej večji igranja nanje.

Ritmični odmevi

Pogovarjamo se o pojmu odmev. Kaj je to, kje vse ga lahko slišimo? Tudi mi se lahko igramo igro odmeva. Zaploskam ritmični vzorec in učenci ga ponovijo. Večkrat ponovim enak ritmični vzorec, da ga utrdimo, nato zaploskam drugačnega. (ritmični vzorci, ki jih izvajamo, so sestavljeni iz dveh taktov, tolikšna zahtevnost je pri tej starosti primerna)

• | • | • • | • |

Ritmični vzorec zaploskam, učenec ga individualno ponovi ali s ploskanjem ali z igranjem na ritmično glasbilo (npr. lesene palčke), poskusimo tudi obratno – vzorec zaigram na glasbilo, učenec ga ponovi s ploskanjem ali na drugo glasbilo. Z igranjem različnih ritmičnih vzorcev pri učencih spodbujam razmišljanje, katera že poznana pesem bi to lahko bila (ritmični vzorci so v tem primeru pravzaprav izvajanje zlogov besedila pesmi). Ritmični odmev s ploskanjem že dlje časa uspešno uporabljam kot metodo umirjanja – ko učenci zaslišijo moje ploskanje, morajo prisluhniti, da lahko vzorec ponovijo; po

potrebi zaploskam enega ali več vzorcev, pozornost učencev je zagotovljena.

POVEZAVA GIBANJA Z RITMIKO

Veliko možnosti obstaja, da glasbeno vzgojo vpletemo v druge učne vsebine, prav tako v športno vzgojo – gibanje.

1. primer: cilj – posnema pojme iz narave
Čararno, učenci se gibajo po telovadnici, s »čarobno palico« jih spremenim v žoge – enkrat v majhne, poskočne, drugič v težke, temne, pa spet v napihljive in lahke...

2. primer: cilj – odbija žogo

Da bo vodenje žoge še bolj zabavno, poskusimo zraven zapeti našo pesem – ob petju poskusimo ritmično odbijati žogo. Ob petju pesmi ritmično korakamo: s celimi stopali, hodimo po prstih, po petah...

Ritmične odmeve tudi zapišem (v obliki krožcev z različnimi razmaki). Učencem ponudim te zapise, oni pa samostojno razmišljajo in ugotavljajo, kaj bi to lahko bilo. Po izkušnjah vedno nekaj učencev ugotovi, da se zapisano da zaigrati. Izzovem učenca, naj nam pokaže, kako si je to zamislil (lahko zaploska ali zaigra na izbrano ritmično glasbilo). Nato skupaj ugotovimo, zakaj je vzorec zaigral tako in ne drugače. Spodbudim tudi druge učence (velikokrat se radi predstavijo v manjši skupini, kjer niso tako izpostavljeni, pa vendar). Obstajajo tudi drugi vzorci, ki jih prav tako poskusimo zaigrati.

Nekatere vzorce lahko zaigramo s ploskanjem, palčkami:

• | • | • • | • |

Za nekatere vzorce potrebujemo npr. ropotuljo (~~~~ = tresenje ropotulje)

• • | ~~~~~ | • • | ~~~~~ |

Učenci tudi sami poskušajo z nekaterimi ritmičnimi zapisi, ki jih lahko izvedejo. Čeprav je branje in izvajanje takih zapisov (prenotacija) za to starostno obdobje še precej zahtevno, se je izkazalo, da ob zadostni krepitvi ritmičnega posluha, primerni motivaciji in utrjevanju, večina učencev zmore tudi to.

Razvijanje melodičnega posluha

V krogu se nam pridruži žoga. Žogo nekaj časa odbijam, potem jo držim na tleh, jo vržem v zrak. Je naša žoga vesela? Je? Kaj storimo mi, ko smo veseli in razigrani? Poskusimo biti veseli skupaj z našo žogo tako da bomo ustvarjali zvoke namesto nje. Žogo imam na tleh, nato jo počasi dvigam. Z glasom ponazarjamo njeno dviganje – tudi naš glas se dviguje. Žoga pade na tla, se spet dvigne – ves čas jo spremljamo z glasom. Ugotovimo, da se ton našega glasu razlikuje glede na to, kje je žoga – če je žoga na tleh, je glas nizek, če je v zraku, je glas visok. Učenci izvajajo visoke in nizke tone (z glasom) glede na položaj žoge v svojih rokah. Bi lahko to gibanje žoge ponazorili tudi na katerem izmed glasbil? Ko jih učenci preizkusijo, ugotovijo, da bi lahko to ponazorili na zvončkih ali ksilofonu, ker tudi tu lahko igramo visoke in nizke tone. Primer igre za utrjevanje prepoznavanja visokih in nizkih tonov: Noč/

dan (Dan – stojiš, noč – počepneš). Namesto govorjenja dan/ noč igram visok oziroma nizek ton na ksilofon – ko zaslišijo visok ton, stojijo, ko zaslišijo nizek ton, počepnejo. To igro se lahko igramo še na več načinov:

- ▶ ton zapojem, namesto igranja
- ▶ eden od učencev igra na ksilofon
- ▶ učenec kaže (počepne ali stoji), ostali glede na to izvajajo visoke oziroma nizke tone

Podobno kot smo zapisali ritmične vzorce, lahko zapišemo tudi melodične vzorce. Učencem pokažem kratek melodični vzorec in jih spomnim na to, da je to naša žoga. Spet ji bomo pomagali ustvarjati zvoke, le da je tokrat žoga le narisana. Učenci izvajajo zvoke po različnih melodičnih vzorcih.

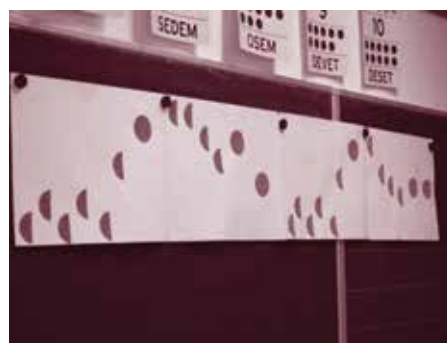
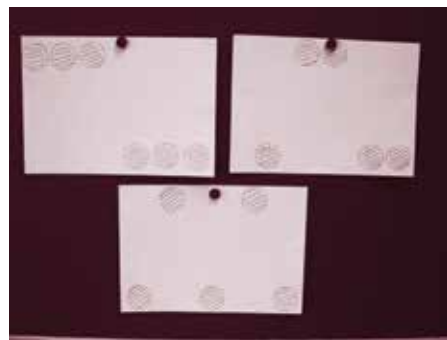
- | • | - visoki toni
- | • | - nizki toni

Glasno/tiho

Spreminjanje glasnosti petja: Pri petju pesmi tudi razvijamo občutek za glasno oziroma tiho. To prikazujemo s položajem rok. Če naj pojemo tiho, držim obe dlani skupaj, bolj želimo glasnost povečati, bolj odmikam eno dlan od druge. Učenci imajo tovrstno motivacijo zelo radi (poimenovali so jo »harmonika«).

Lahko našo pesem tudi zapišemo?

Na tablo pritrdim zapis naše pesmi, brez da bi učencem povedala, kaj je to. Glede na že naučeno otroci skozi vodena vprašanja ugotovijo, da je to naša Rdeča žoga. Skupaj jo zapojemo

in ugotovimo, da smo našo pesmico res lahko zapisali. Postavim jim vprašanje:

- ▶ Kaj mislite, da je to?
- ▶ Zakaj so krožci na različnih višinah?
- ▶ Zakaj so nekateri krožci celi, nekateri pa le polovični?

Pri pisanju tega prispevka sem namenoma izhajala predvsem iz prakse, saj mislim, da so ravno uporabno znanje in preizkušeni načini dela tisto, kar nam kot neposredno vpletenim v učni proces največ pomeni. Vsak lahko v vzgojo in izobraževanje vnese delček sebe in s tem pokaže svojo željo in voljo do čim boljšega podajanja znanja, hkrati pa sprevidimo, da je učenje v precej primerih vzajemno.

Literatura

- Učni načrt, glasbena vzgoja* (2002). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo
- Pesek, A. (1997). *Otroci v svetu glasbe*. Ljubljana: Mladinska knjiga
- Pesek, A. (2001). *Glasba 1. Zapojmo, zaigramo in zaplešimo. Priročnik za učitelje*. Ljubljana: Mladinska knjiga

